

გურამიშვილის კარავი

I. “დავითიანის” დასასრული ლექსები

“დავითიანი” შედგება ოთხი წიგნისგან. ბოლო წიგნი “წიგნი ესე მხიარული ზაფხული“ კრებულის ბოლო ნაწარმოებია, ხოლო ის შვიდი ლექსი (იე-კა), რომელიც მას მოსდევს, აღარ ეკუთვნის “დავითიანს”, – ისინი შეიცავს ინფორმაციას “დავითიანსა” და მის ავტორზე, რასაც თავად მათი სათაურები მოწმობს:

1. იდ. ადამის საჩივარი. აქ პოეტი ადამის სახით იმასვე მოთქვამს, რასაც თავად მთელს “დავითიანში” მოთქვამდა. არაფერი ყოფილა მის ცხოვრებაში ისეთი, რაც ზოგად ადამიანს, ადამს, არ გარდახდომოდა თავს, გარდა იმისა, რაც ლექსის დასასრულისკენ გვეცნობა:

დავით, გალად დანერგული,
ვარ უშრტო და მე უფესო.

2. იე. მეოთხე დავითის შესხმა და “დავითის” ქების იგავი. ეს არის დავითის შემაჯამებელი შესხმა იმ სამი შესხმის შემდეგ, რომლებიც დავით მეფსალმუნის და ქრისტეს “მამის” სხვადასხვა ასპექტებს აჩენდნენ (წიგნი ბ: მდ, ნდ, ნვ). ეს შესხმა მთლიანად აგებულია “იგავთ ხის” თემაზე. აქ ერთხელ კიდევ და საბოლოოდ გვიცხადებს მკითხველებს, რომ მისი “დავითიანი” აღმოცენდა დავითის ბაღში (წალკოტში), სხვანაირად, “დავითიანი” არის იმ დავითის ხეზე მობმული ნაყოფი; კიდევ სხვანაირად, ამ დავითმა თავის ბაღში ამყნო იმ დავითის “ცხოვრების ხენი” და, ამდენად, ის უკვდავების ხის ნაყოფთან და სასმელთან არის ნაზიარები. და თუმცა ეს დავითი იმ დავითის ცუდი (ავი) “მოსახეა”, მაინც საბოლოოდ, “დავითიანი” ამართლებს თავის ამოცანას, როგორც “ხე კაციანი და ღვთიანი”, ანუ როგორც სხვაგან აქვს ნათქვამი, “ორგზითვე ნაყოფს მისცემდა, ვისგანაც მოირხეოდა”.

დავითის ეს შესხმა, მისი არქიტექტონიკა, გვარწმუნებს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ “დავითიანში“ ავტორის სახელი იკითხება, წიგნი მაინც იმ დავითის სახელზეა მონათლული:

ამად ამ წიგნსა სახელად უწოდე „დავითიანი“,
დავით შევაწყევ, შევაკონე, ვით ვარდნი და ვით იანი (იე, 8).

ეს “ამად” აჯამებს ზემო სტროფებში ნათქვამებს: “დავით მოგვითხრობს”, “დავით იშენა წალკოტის”, “დავითის ბაღის ხილი სჯობს”, “ბაღი დავითის ბაღისებრ”, “მან დავით თავის ბაღშია”. ამრიგად, “დავითიანს” სხვას ვერაფერს ვუწოდებთ, თუ არა დავითის ბაღს, სადაც ერთი დავითი დამრგველია, მეორე – დამყნობი და გამხარებელი.

3. ივ. ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადება, სადაც ავტორი მთელი “დავითიანის” მანძილზე პირველად თავისი პირით ახსენებს თავის სახელსა და გვარს (ამ 18-სტროფიან ლექსს საგანგებოთ ქვემოთ შევეხები: II-VI).

4. იზ. ანდერძი დავით გურამიშვილისა. ეს 15-სტროფიანი ლექსი ამ სათაურითვე გვაუწყებს, რომ მისი ავტორი ცოცხალი აღარაა, აღარ ეკუთვნის

არც ამ სოფელს, არც “დავითიანს”, რომლის მუდმივი მთავარი პერსონაჟი იყო. ის “მცხედრად მდებარე, გულ-ხელ-კრეფულია”; და საბოლოოდ გვახსენებს: “უმკვიდრო ვიქმენ, არ დამრჩა შვილი”, რაც მისი უდიდესი სატკივარი აღმოჩნდა ამ სოფელში, თუმცა ამ უშვილობამ “დავითიანს” დაუვიწყარი იგავი შეუქმნა.

5. იწ. მღრღელთ ვედრება დავით გურამისშვილისა, სადაც სხვა განზომილებიდან (მიწიერ და ციურ სამყაროებს შორის მყოფი) ამუნათებს მღვდელს, ახსენებს რა მისთვის მინიჭებული მადლის უსასყიდლობას: “ასე გიბრძანა: ვით შენ მოგეცა, უსასყიდლოდა სხვათ მიეც შენცა”.

6. ით. საფლავის ქვაზედ დასაწერი. ამ “ეპიტაფიაში” მოცემული ინფორმაცია ერთგვარად აზუსტებს “დავითიანის” ძირითად ნაწილში თქმულს “მე ვიყავ ერთი თავადი, მოსახლე გორისუბანსა”, რომელიც კონკრეტულს არაფერს გვეუბნება პოეტის წარმომავლობის შესახებ. თუ ამ სახელწოდების სოფელი, რომელიც პოეტის შობის ადგილად უნდა მივიჩნიოთ, საქართველოს ყოველ კუთხეშია მოსალოდნელი, ზედახენი კახეთში და შიომღვიმე ქართლში – ერთადერთია.

7. კ. სულის ამბავი. თუ ეპიტაფია, როგორც ხორცი, მატერია, ამ სოფელს ეკუთვნის, გაშიშვლებულ სულს თავისი გზა აქვს გასავლელი საბოლოო განკითხვის დღემდე. ხორცისა და სულის თემას, რომელიც მსჭვალავს მთელს “დავითიანს”, ეს 34-სტროფიანი თავი ახალ რაკურსში წარმოგვიდგენს: სული ხორცს ადანაშაულებს ადამიანის ჰუბრისში: იგი არ დასჯერდა მიწის ხელმწიფებას, რისთვისაც შეიქმნა, და ცის მიტაცება მოინდომა.

8. და ბოლოს, უკანასკნელი – კა. ამ წიგნის გამლექსავის სულის მოხსენება – შეიცავს აღსარებას და ვედრებას ღვთისადმი ცოდვების შესამსუბუქებლად. აღსანიშნავია, რომ ამ ბოლო თავში სამგზის არის ნახსენები “დავითიანის” ავტორის სახელით და გვართ. აქ “დავითიანი”, როგორც ავტორის მსოლოდშობილი ძე, შეიძლება მისი სულის მეოხე იყოს განკითხვის დღეს:

ეს წიგნი, ლექსად თქმული, არის სულ იმისი,
ღმერთმან იხსნას წარწყმენდისაგან სული მისი.

და კვლავ და უკანასკნელად, საბოლოო აკორდად, შემოდის ორი დავითის თემა და თავი თავდება უჩვეულო მეტაფორით:

ამად ქაჩალმან მის თმის ნავარცხნი
ქონრად მოვისხი, თავზედა ვითმე.

ამგვარი სითამამით გამოხატა პოეტმა თავისი მემკვიდრეობა დავით მეფსალმუნდანი. თუ თავისი “დავითიანით” იგი რუსთველთან შედარებით “ჩალის ძირია”, თავად “დავითიანი” იმ დავითის “თმის ნავარცხნია”¹.

II. ვინაობის გამოცხადება

¹ ეს “თმის ნავარცხნი” mutatis mutandis იმის ანალოგიურია, რაც ეგნატე ანტიოქიელმა თქვა თავის თავზე, რომ იგი მტვერია, ჯვარცმოდან ჩამოყრილი.

შეგნერდეთ 18-სტროფიან ტირადა-მონოლოგზე ივ. ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადება². ამ თავს ასე ეწოდება, თუმცა ავტორის გვარი და სახელი წიგნის სათაურთან ერთად უკვე მთელი „დავითიანის“ აბსოლუტურ დასაწყისშივეა გაცხადებული: “ქ. წიგნი ესე, რომელსა ეწოდების სახელად დავითიანი, თქმული გურამისშვილის დავითისაგან” (იხ. ავტოგრაფი S-1598). მაგრამ ამ ტექსტს სხვა მიზანიც აქვს, გარდა ვინაობის განმეორებითი გაცხადებისა: აქ, ამ დამასრულებელ მონოლოგში, ჩამოთვლილია ყველა ის თემა და პრობლემა, რასაც მისი პოემები და ცალკეული ლექსები ეძღვნება. ყველაზე ნაკლებად აქ ავტორის ვინაობაზეა ლაპარაკი. ვინაობაზე არც იქ გვეცნობება ბევრი, სადაც ეს მოსალოდნელია. იშვიათია, თითქმის არ იპოვება, მის ნაწერებში რამე ყოფითი ნიშანი, რომელიც ცოცხლად წარმოგვიდგენდა საქართველოში მის ყოფნას. წიგნის იმ ადგილას, სადაც პოეტი თავისი თავგადასავლის თხრობას იწყებს, თითქოს დასახელებულია მისი “ქვეყნის” ზუსტი მისამართი:

მე ვიყავ ერთი თავადი, მოსახლე გორისუბანსა,
ჯვარობას ჩვენი ქალ-რძალი იცვემდენ არ ავს ჯუბანსა.

მაგრამ ეს არის და ეს. ჩანს, მშობლიური გორისუბანი, გურამიანთკარის ერთი უბანი, ჯვარობით და კოხტა ჯუბებში გამოწყობილი ქალ-რძალით დაამახსოვრდა. ჩანს, ჯვარობები და მისი ფერადოვანი სამოსელი ღრმად ჩაბეჭდილა მის მეხსიერებაში. მაგრამ სიჭაბუკის ეს გამოცდილება (სოფლის დღესასწაულებში მონაწილეობა) გაკვრით არის ნახსენები. სხვაგან ლექსის სათაურმაც ასახა ეს მოგონება³. სურათს ნახევრად პაგანისტური ჯვარობებისა, სადაც გაისმოდა კოპალეს სახელი, უპირისპირდება ზედაზნისა და შიომღვიმის საკრალიზმი. ტექსტის ეს ადგილი მნიშვნელოვანია, როგორც ამ ორი საგანის სასწაულმოქმედი სიწმიდის დადასტურება იმ ადამიანის პირით, რომლის საგვარეულო სამარხებიც ისინი იყნ:

წმინდა იონე კახეთს ზედაზენს
სასწაულობით ქვიტკირს ცრემლს ადენს;
ქართლს წმინდა შიო ღვიმეს ძელებს ავლენს,
ორნივ შვრებიან სასწაულს ამდენს.

² ავტორის ნების საწინააღმდეგოდ, “დავითიანის” ყველა ბოლოდროინდელ გამოცემაში ეს ტექსტი პროლოგად არის ქცეული იმ მოტივით, თითქოს (როგორც “საბჭოთა საქართველოს” 1980 წლის გამოცემის წინასიტყვაობაშია ნათქვამი) “იგი ფაქტიურად კრებულის შესავალს წარმოადგენს”. თუმცა არსაიდან არ ჩანს, რომ ეს მონაკვეთი მაინც და მაინც შესავალი უნდა იყოს. “დავითიანი” ერთადერთი წიგნია, რომლის ავტორი, ამავე დროს, მისი შემდგენელ-რედაქტორიც არის. ინტუიციამ მას უკარნახა, სწორედ ასე და არა სხვანაირად განელაგებინა სხვადასხვა დროს, როგორც თავად ამბობს ერთგან, “ობლად” დაწერილი ლექსები. წიგნის აგებულებაც ხომ მისი შემოქმედების ნაყოფია, შემოქმედება კი – პიროვნების გამოხატველი. ამას კი შესწავლა ესაჭიროება და არა კორექტირება. შემწნეულია, რომ “დავითიანის” კომპოზიცია მყიფე და გაუწონასწორებელია” [დალანიძე 2002: 134], რაც სავსებით შეესატყვისება მისი ავტორის სულიერ მდგომარეობას იმ ხანად, როცა კრებულს ადგენდა. მეორე მხრივ, ასეთმა პიროვნებამ შექმნა „დავითიანის“ ლექსების პოლიფონიური მუსიკალობა.

“დავითიანის” აბსოლუტური დასაწყისი ღმერთია: “ღმერთო, რომელსა გხადიან...”, რასაც მეორე შაირში მოსდევს “შევაძეო ერთი უფალი, ღვთივ ზეცით ქვეყნად მკობილი”. სქემა და ტრადიცია რუსთველურია: “რომელმა შექმნა სამყარო” – “მისგან არს ყოვლი ხელმწიფე სახითა მის მიერთა”.

³ იხ. წიგნი ბ: მგ. ხარებობის დღის შესხმა: “ახა, წმიდა კოპალეს” სანაცლოდ ნათქვამი”; ნ. “სიმღერა ქა[რთლ]-კახეთის ჯვარობას სანაცლოდ სათქმელი”.

საფლავის ქვაზე დასაწერი ეს სიტყვები ჩაფიქრებულია იმ კონტრასტის საჩვენებლად, თუ რაოდენ დიდია გზა ამ სიწმიდეებსა და მისთვის მადლსმოკლებულ იმ მიწას შორის, სადაც დამარხვა მოელოდა. “აქ ხორცი ვლპები”, თითქოს იქ, საგვარეული სამარხში, წმიდათა მეზობლობაში, მისი ხორცი უხრწნელად უნდა შენახულიყო.

საზოგადოდ, უნდა ითქვას, რომ “დავითიანი”, მიუხედავად იმისა, რომ მასში განსაკუთრებით ძლიერად ჩანს ავტორის მეობა, ღარიბია თავისი “წამხდარი” და დაკარგული ქვეყნის კონკრეტული სურათებით. იგი ყველაფერს თავის თავგადასავალში დიდი სისწრაფით, თითქოს სულმოუთქმელად, გვიამბობს, თითქოს წერის პროცესშიც ისევ ის გაქცეული ტყვე იყოს და საამბობლად დრო არ ჰქონდეს. და რასაც იხსენებს, ნაკლებად არსებითია, შეიძლება ითქვას, კურიოზული იმ “იგავთ ხის” ფონზე, რომელიც ეკრანად გასდევს “დავითიანს”. მაგრამ ეს არარსებითი დეტალები, როგორც ხდება ხშირად, მისი მეხსიერების თანამდევნი გახდა, ერთხელვე ისე ღრმად ჩაიბეჭდა მის ცნობიერებაში, როგორიც იყო თუნდაც ორი კიტრი და დაჭკნარი საზამთროს ნახევარი, რომლებიც მან ღვთისგან გამოგზავნილ საზრდოდ მიიჩნია, მაგრამ სულმოკლეობის მიზეზით დაკარგა (წიგნი ა: თ., ლზ). ამ მეტისმეტად ყოფით, თუმცა მის დღეში ადამიანისთვის, შესაძლოა, სიმბოლურ ეპიზოდს ცხრა სტროფი აქვს დათმობილი, რომელიც სინანულის ლოცვაში გადადის. რას იხანებს?

კიტრი მომეც და წამართვი, ვერ მოვითმინე თმენითა;

შევსწუხდი, მაზე გაყვედრე, გცოდე პირითა, ენითა.

შენ, ღმერთმან, იგი დამითმე სულგრძელებითა შენითა.

– ერთი მხრივ, ღვთისადმი საყვედურს (“კიტრი მომეც და წამართვი”), მეორე მხრივ, დაუდევრობას (“ვერ მოვითმინე თმენითა”), რომელმაც აქ მშვიერი დატოვა იგი, მაგრამ სხვაგან რადიკალურად შეუცვალა ცხოვრება. იმ საბედისწერო დილით წყალზე პირის საბანად ჩასულმა დამშვიდებით აიხსნა თოფი და ხმალი, და მუხის ძირას მიაყუდა, რომ როგორც წესი და რიგია (მაგრამ არა “ქვეყნის წახდენის” დროს), შეესვა წყალი. ნაცვლად იმისა, რომ იარაღი ხელში ჩაებლუჯა იმ სამასი მსვლელებით, რომლებიც ღმერთმა აირჩია მიდიამელებზე გასამარჯვებლად⁴.

III. “იგავთ ხე”

ყველა ქმედებას და საქციელს თავისი იგავი აქვს. დავით მეფის ცოდვას მისი ერთგული ურია ხეთელის მიმართ (რაც საბოლოოდ ღვთის წინაშე შეცოდება აღმოჩნდა, იხ. ფსალმ. 50: 4) ნათან წინასწარმეტყველის მიერ მოთხრობილი იგავი (ღარიბი კაცისა და მისი ერთადერთი ბატონის შესახებ – 2მეფ. 14:1-4), როგორც ამგვარი ცოდვის პირველსახე, განმარტავს. მაგრამ თავის მხრივ, ამიერიდან დავითის ცოდვა თავისთავად ამ ტიპის ცოდვათა იგავის

⁴ “და უთხრა უფალმა გედეონს: მაინც ბევრია ხალხი. წყალზე ჩაიყვანე და იქ გამოვირჩევ მათ. ვისზეც გატყვო, გამოგყვეს-მეთქი, გამოგყვეს. ვისზეც ნუ გამოგყვება-მეთქი, ნუ გამოგყვება. და ჩაიყვანა მან ხალხი წყალზე. და უთხრა უფალმა გედეონს: ვინც ენით შესვლეს წყალს, როგორც ძაღლები სვლეპენ, ცალკე დააყენე, აგრეთვე ისინიც, ვინ ჩაიმუხლებს და ისე დაღვეს. ენით მსვლელებლთა რიცხვი სამასი იყო. და ნარჩენმა ჩაიმუხლა და ისე დაღია წყალი. და უთხრა უფალმა გედეონს: სამასი მსვლელებლით ვიხსნით და ხელში ჩაგაგდებინებთ მიდიანს, დანარჩენი ხალხი შინ წავიდეს” (მსაჯ. 7: 4-7).

ძალას იძენს. თუ იმ დავითმა ნათანის იგავში საკუთარი თავი შეიცნო, ეს დავითი თავის ქმედებებში, მთელს თავის გზაში ერთ მთლიან იგავს ხედავს.

“იგავთ ხე” ერთი მნიშვნელოვანი, მეტიც, არსებითი ტოპოსია ჯერ, თავად “დავითიანში” და მერე მასზე დაწერილ სამეცნიერო ტექსტებში. საკუთარი გზის იგავური ხედვა მსჭვალავს “დავითიანს”. თუ ვახტანგ მეფე “ვეფხისტყაოსანს” განმარტავს იგავურად, რადგან დარწმუნებულია, რომ იგავურობა მისი ავტორის ჩანაფიქრია, გურამიშვილი, რომელიც “იგავთ ხის” დასაბამად რუსთველის პოემას მიიჩნევს, თავისი ცხოვრების მონაკვეთს – მოტაცებას, ტყვეობაში ყოფნას და ტყვეობიდან გაქცევას – იგავის ნიშნით ხედავს და, რაკი ეს გაცნობიერებული აქვს, თავადვე კისრულობს თავისი გამოცდილება-განსაცდელის ეგზეგეზის⁵. ცხოვრება ამიცანაა, ამიტომაც ამოსაცნობი. ამიტომაც თავგადასავლის აღწერაში ნაკლებად იპოვება ისეთ მომენტები, რომლებიც, შესაძლოა, თავისთავად საინტერესო იყოს მკითხველისთვის თუ ისტორიკოსისთვის, მაგრამ ეგზეგეტიკა მასში ფეხის მოსაკიდებლად სიღრმეს ვერ პოულობს. სამაგიეროდ, განსაკუთრებულ წონას იძენს ერთი, თავისთავად უმნიშვნელო შემთხვევა, რომელიც მისი ტყვედ ჩავარდნის საბაბი შეიქმნა. “ოდეს დავით გურამისშვილი კისტრინის ომში ცხენითურთ ღიაში დაეფლა, იმის მონასიბად ღვთისმშობლის შესხმა” (წიგნი ბ: მე). არ გვაქვს მიზეზი, არ ვერწმუნოთ ავტორს, რომ ის მართლაც ჭაობში ცხენიანად ჩაეფლო, რომ ეს შემთხვევა რეალურად მოხდა, რომ ჩაეფლო და ამოტომაც ჩავარდა ტყვედ, თუმცა ტყვეობის პერიპეტიებს ის არ აღადგენს ლექსში. ღვთისმშობლის ამ შესხმაში “კისტრინის ღია” “ცოდვის ღიად” არის გარდაქმნილი:

ცოდვის ღიად უკუვარდი, ღრმად შიგ დავეფალო,
და თუ შენ არ აღმომიყვან, ძნელად აღმოვალო.

აქ აშკარაა იმ პირველი ტყვეობის, ხაროში ჯდომის, გამოცდილების გამოძახილი, საბოლოოდ, კი ეს ორივე შემთხვევა ერთ გამოცდილებად არის აღქმულ-გააზრებული. აქაც თავს იჩენს ღვთისმშობლის სახე, როგორც იქ, პირველ ტყვეობაში. მაშინ ღვთისმშობელი იყო მისი მხსნელი, ჭეშმარიტი გზის მაჩვენებელი. ის ხმა, რომელიც ძილში ჩაესმა მას და აღვიძებდა ხვრინვისგან⁶ “შინ წასასვლელად” (წიგნი ა: ღა), ღვთისმშობლის ხმაა; და ის ვინც “ჯოხით დააშინა”, ასევე ღვთისმშობელია, რომელიც სხვა ლექსში ისევ და ისევ ჯოხს (“დიდ კეტს”) სცემს თავში სწორ გზაზე დასაყენებლად (წიგნი ბ: ნთ. სიმღერა დავითისა ზუბოკა).

თუ “დავითიანი” ღარიბია არაიგავური ემპირიულ-ყოფითი ფაქტებით (ნიშანდობლივია, რომ “დავითიანში” არც ერთი სტრიქონი არ ეძღვნება მის უკრაინულ ყოფას), ამას ვერ ვიტყვით “ქართლის ჭირზე”, რომელიც კონკრეტულ

⁵ ვინ იყო “ვეფხისტყაოსნის” იგავურად განმარტების თაოსანი – მეფე ვახტანგი თუ ვინმე უჩინო ინტელექტუალი (ესეც შესაძლებელია), გურამიშვილმა ის იმდენად გაითავისა, რომ ქვეყნის ხედვის ერთადერთ პრინციპად აქცია, საკუთარი თავიც კი იგავური ხედვის ობიექტად წარმოადგინა. ლექსთწერის ამ მეთოდით ის ამაყოფა კიდევ. გავიხსენოთ, როგორ უწუნებს იგი ვინმე მეღვინეს თომას ბრტყელ, უიგავო ლექსებს: “შენს ქალთამზეს ბევრითა სჯობს ჩემი მზეთამზეო” (ქალთა-მზე ყოფითი, ერთგანზომილებიანი ლამაზმანია; მზეთამზე რაც არის, ამას თავად დავითი განმარტავს, წიგნი ა: კ, 349-350). პირდაპირია, ცოტა არ იყოს, შეურაცმყოფელიც, რასაც დავითი თომას ეუბნება: “გამოვარჩიე მე იფქლი, შენ სახვეტე ბზეო” (წიგნი ა: ღ, 396).

⁶ “ხმა მესმა ძილსა შინაო: რას ხვრინავ, რასა ფშვინაო!
აქ რას უწევხარ საძილოდ, რატომ არ წახვალ შინაო!”

აქ “ხვრინვა”, “ძილი” სცილდება ტყვეობის გამოცდილებას და უქმი ცხოვრების სიმბოლოებად იქცევა, “შინ წასვლა” მისგან თავის დაღწევად.

ისტორიულ ფაქტებს და ვითარების გადმოგვცემს. ისტორიული ნაწილი “დავითიანისა” სრულიად მოკლებულია იგავურობას, იგი არ არის დამყნობილი “იგავთ ხეზე”, ის არ ხარობდა “დავითის ბაღში”. იგავს ისტორიულ ნაწილში ანალიზი ცვლის⁷. თუმცა გურამიშვილი მაინც თავის იგავურ განსაცდელს უშუალოდ ქვეყნის ბედთან, “ქვეყნის წახდენასთან” აკავშირებს, რითაც იგი ამკვიდრებს თავს, როგორც homo historicus, რომელიც არის თავისი ქვეყნის ისტორიის მონაწილეც და შედეგიც. “დავითიანის” კომპოზიცია ასახავს ამას. ქართლ-კახეთის ისტორიის თხრობა დროებით წყდება, როცა “ერთი თავადი, მოსახლე გორისუბნისა” შემოდის ასპარეზზე თავისი თავგადასავლით, და განახლდება, როცა ტყვეობიდან თავდახსნილი კაცი შეუერთდება გადახვეწილ მეფეს და მის კარს, რათა კვლავ გაგრძელდეს ისტორიის თხრობა ერთი პერიოდის საბოლოო დასასრულამდე, როცა ქართული ემიგრაცია არჩევანის წინაშე დგება – სამშობლოში დაბრუნება თუ “რუსთ ხელმწიფის სამსახურში განწესება” (წიგნი ა: თ. მგ). ქვეყნის თავგადასავლის ასეთი დასასრული პროვიდენციულია, აქ თხრობა რამდენიმე ათეული წლით წინ უსწრებს ისტორიულ ფაქტს. ამიერიდან “დავითიანის” ავტორი ამ დასასრულში იპოვებს ახალ იდენტობას – ის აღარ ლაპარაკობს გორისუბნელი თავადის, ქვეყნის შვილის სახელით, არამედ მასში ლაპარაკს ადამი იწყებს. ამ გაიგივებით გურამიშვილი თითქოს თავის თავს, როგორც პიროვნებას, უბრუნდება.

III-ა. წისქვილის იგავი

გურამიშვილის ხედვას (სულიერ თვალს) არ უნდა გამოპარვოდა წისქვილის, როგორც ასეთის, იგავურობა. ყოველ შემთხვევაში, მთესველის სახარებისეული იგავი მისთვის ხომ ცნობილი იქნებოდა (მათე 13:3). მესმის, რომ ვერბალურად მას გაუძნელდებოდა წისქვილზე იმგვარი ლაპარაკი, როგორც მზეზე, როგორც მზეთამზის ხატზე ლაპარაკობდა. შესაძლოა, ნაძალადევი იყოს იმ სიტყვებში იგავური აზრის ამოკითხვა, რომლებიც მან წისქვილის სქემას წაუმძღვანა:

ღმერთო, მაჩვენე ყანები,
ამ სარწყავთ მონაყვანები;
ღმერთო, დამასწარ ზაფხულსა,
ფქვილს ამ, წისქვილზე დაფქულსა.

მაინც არ შეიძლება არ მონაწილეობდეს მის ამ პროექტში იგავურობა იმ ნაყოფის სახით, რომელიც ეგზეგეტიური განმარტების სიმბოლოდ არის მიჩნეული “დავითიანში”:

სცან ამ ლექსთა იგავი, თარგმნე, თუ გიყვარდეთ!
ქრთილის პურის ქერქშია შიგ თათუხო ჩავდეთ!
ქერქი გაფრცვენ, განაგდე, შიგნით კი გულს სჭამდეთ (წიგნი ა: კე).

⁷ ანალიზის სფეროს უნდა მივაკუთვნოთ ცნობილი “ვით მამალი სხვის მამალსა” – ფრაზა, თუმცა ფიგურალური, რომელსაც “ქართლის ჭირის” ავტორი ქართლ-კახეთის უერთიერთშუდლს უსადაგებს; ან კვლავ ფიგურალური “კახელების აღმა ხნული ქართველებმა დაღმა ფარცხეს”, ასევე, უნდა გავიგოთ, როგორც უკუღმართობა, რომელიც ამოძრავებს ისტორიას.

იგავურობის გარეშე რომ არ სტოვებს დავითი თავის გამოგონებას, რომლის აღწერილობა მან “დავითიანის” ყდაში მოათავსა, ამას შემდეგი მინაწერი მოწმობს:

ქ. ასირკის მღთისშობლის ხატისა და იმის წინ სანთლისა და კოლოფის იგავი ის არის: კაცი რომ დგას და ილოცავს, მაგიზგან შეთქმულობა ასე არის: ამ წისქვილმან რომ ფქვა შექმნას, მის დროს იმის პირველად მნახავს კაცსა თუ დედაკაცსა თვითო დენიშკა სთხოოს, მაგ კოლოფში თავისის სულისათვის ჩააგდოს სანთლისათვის. მაგ რიგი ხატი უნდა იმ წისქვილში ესვენოს და ღამით გაუქრობლად სანთელი ენთოს.

თუ “დავითიანში” ჭამა, შიმშილი, საზრდელი, იფქლი და თავთუხი ფიზიკურ მნიშვნელობასთან ერთად (უპირატესადაც კი!) სულიერ მნიშვნელობასაც შეიცავს⁸, წისქვილი ამ სიმბოლიკის მისაღებად გამზადებულია.

IV. კარავი⁹

ადამის სახელით ლაპარაკს (მოთქმას) ან ადამის ალაპარაკებას ისტორიულად დასაზღვრული კაცის პირით, როგორც ამას ვკითხულობთ ეპილოგური ლექსის ივ. ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადება მე-16 სტროფში:

მამაო, თავსა მფარავი, დაგედვა კარგი კარავი,
განიარი და მაღალი, ხელთაგან მიუკარავი,
შიგ ვიყავ, სადღაც გამაგდე, პალური ამამკარ ავი,
მით ცრემლი ჩემი ზღვად გახდა, თვალთაგან ნაწანწკარავი –

აქვს თავისი პირველსახე “იგავთ ხის” ინიციატორის შაირებში, მათ შორის მკაფიოდ:

ვინ უწინ ედემს ნაზარდი ალვა მრგო, მომრწყო, მახია,
დღეს საწუთრომან ლახვარსა მიმცა, დანასა მახია,
დღეს გული ცეცხლსა უშრეტსა დაბმით დამიბა, მახია,
აწყა ვცან, საქმე სოფლისა ზღაპარია და ჩმახია.

ავთანდილი, რომელსაც ეკუთვნის ეს სიტყვები, არც მოტაცებულია, არც ქვეყნიდან მარადსახეტი ალოდ გაგდებული ტყვეა (ტყვის მეორე

⁸ იხ. თუნდაც იამბიკოდ წოდებული ლოცვის სათაური “ლოცვა, ოდეს დავითს ტყვეობასა შინა მოშივდა და ღმერთს პური სთხოვა” (წიგნი ა: კზ), ან ეს გალობა მამა-ღმერთისადმი:

მჭმეო, მსმეო, ჩემო ტანთა მცმეო!
ვერ მოგეშვები ცოცხალი, თუნდა მაწამეო,
მიბოძე საზღო სულისა, მშინა, მაჭამეო...” (წიგნი ა: ლვ. 448).

⁹ ძირს ‘hl სიტყვისა, რომელიც ებრაულ, უგარიტულ, ფინიკიურ და არამეულ ენებში “კარავს”, როგორც მატერიალურ შენობას ნიშნავს, სხვა სემიტური ენები – აქადური და არაბული “კრებულის” მნიშვნელობას ანიჭებენ. არაბულად ahlu ეს არის ხალხი, აქადურად alu ქალაქი, როგორც თემი, მოსახლეობითურთ. თუკი აქადურად დაიწერებოდა ავგუსტინეს “ღვთის ქალაქის” (Civitas dei) მსგავსი წიგნი, მისი სახელწოდება იქნებოდა alu ilim. წიგნი არა, მაგრამ ამგვარი სინტაგმა არსებობს აშურულ-ბაბილონურ ენაზე და აღნიშნავს ზეციურ ქალაქს – კარავს, რომლის ყაიდაზე აგებულია ყოველი მიწიერი ქალაქი.

მნიშვნელობით¹⁰), არ შეხება მას საწუთროს მსახვრალი ხელი, რადგან ეს საწუთრო მისთვის არც არსებობდა. მაგრამ მას სურს ადამივით მოთქვამდეს, რადგან ქვეყნიდან თუნდაც ნებაყოფლობით გასვლის წინ წინასწარვე a priori შეიცნო წარმავალი და უხანო წუთისოფლის მთელი არსება. უნდა დამდგარიყო განშორების წუთი, რომ მას, აქამდე გაღაღებულს, “საროსა მჯობსა ნაზარდს”, ეს განეცადა. მისთვის ამ წამებში არაბეთი, როსტევეანის კარი, სამოთხეა¹¹, სადაც იგი იზრდებოდა როგორც ედემში დარგული ალვა. და ეს უნდა ყოფილიყო მისი ერთადერთი სამყოფელი, რომელიც არ ექვემდებარება დროის გამანადგურებელ ძალას. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ამ სამოთხეს გარს აკრავს უკიდევანო ქვეყანა, სადაც იღვრება ცრემლი. და იგი უნდა გავიდეს იმ სივრცეში, სადაც ადამიანი ცის მფარველობის გარეშეა. მაგრამ მაინც უნდა ითქვას, რომ ავთანდილს არაფერი აქვს ცრემლის საღვრელი, მისი პირით თავად პოემის ავტორი მოთქვამს თავის ბედზე, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ პოემა ქვეყნის გარეთ, ექსორიობაშია, დაწერილი. ავტორის უკან კი მარადიული ადამი დგას.

დავუბრუნდეთ გურამიშვილის შაირს “მამაო, თავსა მფარავი”, რომელიც ძველი აღთქმიდან საზრდოობს. კარვის, როგორც საფარველის¹², მეტაფორა ძველი აღთქმიდან მოდის¹³. რომ იგი „განიარი და მაღალია“ და „ხელთავან მიკარავი“, თითქოს ცაზე უნდა მიუთითებდეს. გურამისშვილი ამ მეტაფორასაც იცნობს: „რომელმან ცანი ვითარცა კარავნი შეგვიმზადისა“¹⁴. მაგრამ ამ შაირში კარავი არც მხოლოდ საფარველია და არც ცა. ამ შაირის ტრაგიკული გმირის სიტყვები მოწმობს, რომ აქაც აშკარად ისმის ადამის ხმა, ეს ადამის სიტყვებია. ადამის სიტყვებში კარავი სამოთხეა, იმთავითვე მისთვის სამყოფელად, სამშობლოდ შექმნილი. “შიგ ვიყავ, გარეთ გამავდე”¹⁵ – ასეთი ლაკონიზმით არის გადმოცემული ადამისგან სამოთხის დაკარგვა. შინ და გარეთ – ადამის ორი მდგომარეობაა. გარეთ მოიძინარეობს ისტორიის პროცესი: კაცობრიობა გარეთ არის, როგორც თითოეული ადამიანი, ბედის უკუღმართობისგან უსახლკაროდ დარჩენილი. ეპილოგის ლექსში (წიგნი დ: იდ) სამოთხე მკვიდრად ნაშენი სახლია, რომელიც მტერმა დაუნგრია ადამს. ადამი ჯერ უფლის მცნებიდან გამოვიდა, მერეც სამოთხე-სახლიდან, რომელიც მისთვის დანგრეულია:

მტერმან ასე წამახდინა,
მამატყუა, მამაღორა;
ღვთის მცნებასა გარდმახდინა,

¹⁰ “შვიდ წელიწადს ტყვედ იარა” (არსენას ლექსიდან).

¹¹ თამარის ისტორია – “ისტორიანი და აზმანი”, რომელიც ლექსიკურად დიდ მსგავსებას იჩენს “ვეფხისტყაოსანთან”, სწორედ ასეთად წარმოადგენს თამარის სამეფოს: “ვითარცა სამოთხე, დასხმული ჰქვლითა ღმრთისათა”. ამ სამოთხიდან არის განდევნილი გიორგი რუსი: “ვითარცა ესე ხილულისა ამის სამოთხისა და უბრწევინვაღესისა ედემისადა შეუმზადებია ექსორია-ქმნა”.

¹² “დავითიანში” კარავი და მფარავი (ფარვა) სარიტმო წყვილია: მფარავი/კარავი, კარავსა/მფარავსა, კარვად/ფარვად.

¹³ “რამეთუ დამფარა მე კარავსა მისსა დღესა ბოროტსა, შემივედრა საფარველსა კარვისა მისისა” (ფსალმ. 26: 5-6).

¹⁴ “გარდათხენ ცანი ვითარცა კარავნი” (ფსალმ. 103: 2). შდრ. “იტყვიან უფლის აკვანსა მუნ და აბრაჰამის კარავსა, მდგომს უსუეტოდ, უსახლოდ” [ვახუშტი 1973: 357-8]. “აბრაჰამის კარავი” აქ აშკარად ცის მეტაფორაა.

¹⁵ შდრ. “მოიკვეთება კარვიდან, თავისი საესავიდან, და შეიყვანს სიკვდილი საშინელ მეუფესთან... ნათლიდან ბნელში გადაისვრიან და ამ სოფლიდან გარიყვენ” (იოზ. 18:14).

დიდს პატივსა მამაშორა.
სახლი მკვიდრად აგებული
დამიქცია, მამიშალა.

ამიერიდან უსახლკარო ადამი გარეთ არის დარჩენილი. და ოცნებობს სახლზე,
შინაზე და მასპინძელზე:

ვინც რომე სახლში შემიშვა, გამათბო, გამომშუშაო,
დამიდგა კარგი სადილი, წინ ღვინით სავსე შუშაო (წიგნი ბ: მდ).

გარეთ ყოფნა “დავითიანის” ერთ-ერთი ტოპოსია, რომლის საშუალებითაც ადამიანს ერთად თავად პოეტის ტრაგიკული ხვედრია გამოხატული. მის გამოცდილებაში ამოსავალია გარეთ ყოფნა. გარეთ ყოფნა არის სამკვიდრო ქვეყნიდან გაძევება, გარეთ დგომა და რეკვა შინ შესასვლელად, ბნელი ღამით დაკარგვა, ფარეხის გარეთ დარჩენა მგლის კერძად, მარცხენა ადგილად, სადაც თიკნები დგებიან უკანასკნელ სამსჯავროზე, კარვის გარეთ არის “ემმაკეულთ ახლ”, უღრანი ტყე, სადაც სახიფათო გზა ელის უსაგზლოდ გაშვებულ სატრფოს (ადამიანის სულს); კარვის გარეთ წუთისოფელია, სადაც ტყვევდება და იკარგება ადამიანის სული; კარვის გარეთ არის “სხვისი ბაღი”, სადაც “მგელნი ჯდებიან” (საპირისპიროდ დავითის ბაღისა, სადაც კრავი ზის); კარვის გარეთ არის “ორმო”, “ხარო”, “ცოდვის ფლატო”, “ცოდვის ხნარცვი”, “ცოდვის ღია”, “ცოდვის მუხრუჭი”, მახე და ბადე – ეს ყველაფერი წინ ხვდება ადამიანს კარვიდან გასვლისას; იქ ელის მას უკეთური გზა, კაცებრივი სახის დაკარგვის საფრთხე (“ნუ ხვალ გზასა უკეთურსა, ნუ გარდიქაჯეო”); იქ არის ურჯულოთა ქვეყანა, „ქრისტიანთ მტერთ სამძღვარი“, რომლის იქით ჭეშმარიტი რჯულისთვის იკარგება ადამიანი (“აწ მომიქებნოს დაკარგული...”); კარვის გარეთ არის ბნელი ღამე („ვიკარგვი ბნელის ღამითა, დღევ, რად არ მომიძიებო“)...

“დავითიანი” მრავალმხრივად ამუშავებს ამ თემას.

“გარეთ ყოფნის” სევედა და შიში ნაცვლად “შიგ ყოფნის” ნეტარებისა და უზრუნველობისა, რაც ადამის ბუნებრივი მდგომარეობა უნდა ყოფილიყო, ადამის განუმორებელი თანამდევია. ცხადში თუ სიზმრად მის თვალწინ არის სამოთხის დახშული კარი. “დავითიანში” ეს ტოპოსი მრავალგზის, დაჟინებით და მრავალსახად არის გამოთქმული. ერთ-ერთი გამოხატულება ასეთია:

სიზმრად ვიხილე, კარს გარეთ ვრეკდი,
ქორწილში შესვლად შიგნით ვიწვედი (წიგნი ბ: ნგ, 4).

პოეტი გრძნობს ქორწილის გარეშე დარჩენის პერსპექტივას, მას ესიზმრება ათი ქალწულის იგავი, სიძის მოლოდინში ის ძრწის, ვაი თუ, ვერ იფხიზლოს და ღამპარი ჩაუქრეს. სულის ძილი ცოდვას, სულის სიფხიზლე – სიქველე. ეს ჭეშმარიტება მან ტყვეობაში მყოფმა შეიცნო, როცა ძილში ჩაესმა მხსნელის ხმა, რომელიც აღვიძებდა:

ხმა მესმა ძილსა შინაო: რას ხვრინავ, რასა ფშვინაო!
აქ რას უწევხარ საძილოდ, რატომ არ წახვალ შინაო?

. . . .

დამაწვენელმან აქ შენმან აქ აღარ დაგაწვინაო,
მასთან გიბრძანა დაწოლა, ვისთანაც გაქორწინაო (წიგნი ა: ლა).

დაღესტნის ტყვეს სძინავს, ის ხვრინავს უდარდელად, თითქოს გათავისუფლების ყოველი ნება დაუკარგავს. თუმცა სხვა ლექსში მას გაქცევის გადაწყვეტილება თავად აქვს მიღებული ზებუნებრივი ძალის ჩაურევლად (“გულმან მითხრა: ადგო, რაღად მაიცადეო!”, წიგნი ა: კე). აშკარაა, ზემოთმოყვანილი სტრიქონები (“ხმა მესმა...”) იმაზე მეტს გვეუბნება, რაც შეიძლება დაღესტნის ტყვეზე თქმულიყო: ეს მძინარე სული წუთისოფლის ტყვეა, “ძილი” და “ხვრინვა” წუთისოფლის ნიშნებია, რომლებიც აბრკოლებენ ადამიანის სულს სიძესთან შესახვედრად, კარვის უფალთან, იობის სიტყვისამებრ: “როცა ღმერთი იჯდა ჩემი კარვის თავზე” (29: 4).

V. “მოკვდი, დამრჩა უნათლავი“.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი, სრულიად ორიგინალური, ტოპოსი “დავითიანში” უშვილო ავტორის მიერ თავისი წიგნის შვილებაა. ამ თემას “ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადებაში” ოთხი შაირი ეძღვნება. შვილება მეორე შემოქმედებაა იმ პირველის შემდეგ, რომელიც წლების მანძილზეა გაშლილი. ეს კი, შეიძლება ითქვას, მყისიერია. მან, როგორც კრუსმა, მოუყარა თავი “თითო ობლად” ნათქვამ ლექსებს და ერთ წიგნად შეკრა მირიან უფლისწულის მოლოდინში.

მე უშვილომ ეს ობოლი მძლივ გავზარდე დიდის ჭირით:
რაც ვიცოდი საცოდნელი, მას ვასწავლე სიბრძნემცირით.
მოკვდი, დამრჩა უნათლავი, ვერ შევიძელ მე სიმწირით.
ვინც მონათლავს, მე მას ვლოცავ ცოდვილისა ჩემის პირით (წიგნი დ: ივ.

9).

მაგრამ წიგნი თითქოს არ არის ზრდადასრულებული (“რაც მე ვშობე, შვილად ვსჯერვარ, თუ ეს მზრდელმან გამიზარდა”, “აწ რომ მე იქ წამიყვანონ, ვინ გამიზრდის ამ ობოლსა?”) და მოუნათლავიც არის, – მშობელი ისე მოკვდა, რომ ვერ მოასწრო მისი მონათვლა. მშობელი ანუ ავტორი უკვე მკვდარია, როცა მკითხველი ამ სიტყვებს წაიკითხავს:

ბრძენსა კაცსა ვეხვეწები, ეს ობოლი მამინათლოს;
თუ რამ იყოს სხვის რჯულისა, მომიქციოს, გამიქართლოს,
ან თუ იყოს მატყუარა, ეცადოს, რომ განმიმართლოს,
სხვასი ნურას მოინდომებს მაზედ მეტსა უსამართლოს (სტრ. 11)

თუ ბოლომდე მივყევით წიგნის შვილების მეტაფორას თუ ალეგორიას, ძნელია წარმოვიდგინოთ უკვე დაწერილის, თუ ის სხვა “რჯულისაა”, მოქცევა-მონათვლა. ან ვინ შეეცდება “თუ იყოს მატყუარა”, გაამართლოს? ან როგორ უნდა შეჰმატოს სხვამ, რაც უნდა ბრძენი იყოს, ის, რაც ავტორმა დააკლო? ვინ უნდა იყოს ეს “ბრძენი” და “მზრდელი” ან, უფრო სწორად, ბრძენი გამზრდელი, რომელზეც ამყარებს ავტორი ცხონების იმედს? რას უნდა ნიშნავდეს წიგნის გაზრდა, თუ არა მომავალი ბრძენი მკითხველის ხელში მოხვედრას, როცა ნამდვილად იზრდება წიგნი, უფრო მეტი ემატება, ვიდრე ავტორს ჰქონდა ჩაფიქრებული. მშობელი თუ მშვილებელი უთუოდ გულისხმობს “იგავთ ხის” სწორ ჰერმენევტიკას, თუმცა ის გზადაგზა ახორციელებდა ამ ამოცანას, რაც სხვა უნდა განეხორციელებინა.

მიუხედავად იმისა, რომ მან გასცა “იგავთ ხის” ამიცანას გასაღები, ვხედავთ, რომ მამა-ავტორი მუდმივად შეშფოთებულია, რა ბედი ელის მის ნაშვილებს და მის ობოლს, მის ერთადერთს. “დავითიანის” მომავალ ბედზე ავტორის ამგვარი კვეთება “მხიარული ზაფხულის” იმ ყმაწვილის სინანულის ანალოგიურია, რომელმაც უსაგზლოდ გაისტუმრა უდაბურ ტყეში არსება, თავისი სატრფო, რომელიც საბოლოოდ მისი სული აღმოჩნდა. სხვა ანალოგიურ სტროფებში ამოვარჩიოთ ეს სტროფი:

ვამე თუ, სულო, შენა გციოდეს,
ანუ გწყუროდეს, ანუ გშიოდეს,
ან რამე გტკიოდეს,
მით ცრემლი გდიოდეს,
ჩემგნით გულს გააკლდეს! (წიგნი დ, 301)

ავტორის ნაშვილები მოუნათლავი წიგნი და მისი სული, ბედის ანაბარა გაშვებული წუთისოფლის ტყეში და ღამეში, მშივრად და უსაგძლოდ (300), ერთი ბედისანი არიან. რაღა განუკითხავი ობოლი და რაღა განუმარტავი (დახურული) წიგნი! როგორც თავის სულზე ადამიანია პასუხისმგებელი, ისე – თავის წიგნზე ავტორი. რა დასკვნა შეიძლება გამოვიტანოთ ამ განტოლებიდან? – “დავითიანი” პოეტის სულის ორეულია, მისი გამოსატყულებაა. პოეტს იმედი აქვს, რომ “დავითიანი” მის სანაცვლოდ დარჩება სოფელში. ეს წიგნი მისი სულის ობიექტივაციაა. და ის გაიზიარებს ავტორის სულთან ერთად უკვდავებას.

პოეტის ძველადტქმისეული დათრგუნულობა უშვილობის გამო, სიბერწის პერსპექტივა, რომელიც დიდი ტკივილით მსჭვალავს “დავითიანს”, თითქოს დაამბებულია სულიერი შვილობის უპირატესობით ფიზიკურ შთამომავლობაზე, რაც, ეს იცის, ავტორმა, წარმავალია, “დავითის წალკოტი” კი, სადაც მან, თუმცა “მოსახედ ავით”, მაინც საკუთარიც დარგა, მარადიულია. და, რაც მთავარია, ამ ნაშვილებით მოიგერია ყველა მტერი, რომელიც ბერწობის დაყვედრებით ამცირებდა მას.

იმას შვილად ვერვინა სჯობს, დავით ვინც ძედ მოიგერა,
ვინც გამოთქვა, ის იშვილა, მტერი იმით მოიგერა (წიგნი ა: მბ, 565).

გამოთქმულის შვილება აძლიერებს მის რწმენას, რამდენადაც ეს წარმოსახვითი აქტი ძის განხორციელებაში პოულობს ანალოგს. როგორც ძე არის მამის სიტყვა, “სიტყვა – ძედ ღვთისად თხრობილი” (წიგნი ბ: ნზ, 4), “სიტყვა გაქვს ძედ მოთხრობილი” (წიგნი ა: კვ, 414), – ამის კვალზე დავითმაც, “ვინც გამოთქვა, ის იშვილა”, რომლის უკეთესი შვილი არც შეეძლო მას ენატრა.

VI. “რაც დამრჩა, ვერ ვთქვი”. ცდის ცდა.

“ივ. ამ წიგნთა გამლექსავის გვარისა და სახელის გამოცხადება” შეიცავს შაირს (14), რომლის თემას „დავითიანში“ სხვაგან ვერსად შევხვდებით:

რაც დამრჩა, ვერ ვთქვი, მეწადა მეტქვა გრძლად, თავი მეცადა.
ვერა ვსთქვი, მოცლას უცდიდი, ნეტამცა არა მეცადა!
მესწრაფა სევდის ღახვარი, საკვდავად გულსა მეცა და
აწ ამას ვლონობ, არ ვიცი, ქვესკნად წავალ თუ მე ცადა.

აქ პოეტი უკანასკნელი განკითხვის მოლოდინშია: ჯერ კიდევ არ არის გადაწყვეტილი, სად იქნება მისი საბოლოო სამყოფელი, რა მოელის მას ცხოვრების ჯილდოდ თუ სასჯელად. ამავე დროს, მას ნაწვენევი აქვს ამ სოფლის წარმავალობა და უხანობა. ადამიანმა ცხოვრება თითქოს მოასწრო, მაგრამ შემოქმედება – ვერა. *Vita brevis, ars longa*. ცდა (შემოქმედება) და ცდა (მოცდა) შეუთავსებელი აღმოჩნდა. აქ დასახელებულია ის მდგომარეობა, რუსთველმა მიჯნურობის ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად რომ ჩათვალა – მოცალეობა: “ვერა ვსთქვი, მოცლას უცდილი”. “დავითიანის” ავტორი მოცლას (=მოცალეობას) შემოქმედების პირობად სახავს.

ეს მაჯამური სტროფი ვირტუოზულად შეათამაშებს ერთი და იმავე ძირიდან აღმოცენებულ ფონეტიკურად იდენტურ (ცდ), მაგრამ განსხვავებული, მეტიც, ურთიერთსაწინააღმდეგო ეკსისტენციალური შინაარსის სიტყვა-ცნებებს. იშვიათია მაჯამა, რომელიც, გარდა ეფფონიისა, კონცეპტუალურ საზრისსაც ყოველგვარი ხელოვნურობის გარეშე გადმოსცემდეს, როგორც აქ ვხედავთ. “მეთქვა გრძლად, თავი მეცადა” – რუსთველური “გრძლად თქმის” ესთეტიკის რეზინისცენციაა, როგორც სასინჯი ქვა, რომელსაც უნდა გამოეცადა პოეტის შესაძლებლობები. “თავის გამოცდა” შემოქმედებას გულისხმობს, რაც, პოეტის აზრით, მოცალეობის უამს ჰპოვებს განხორციელებას. როგორც მიჯნურობის შემოქმედება (“ვარ მზრდელი სიყვარულისა...”), ასევე ინტელექტუალური შემოქმედება მხოლოდ და მხოლოდ მოცლილობის უამს არის შესაძლებელი. აი, პოეტიც უცდიდა, რომ მოვიდოდა მოცლა, როგორც შემოქმედების ასპარეზი, როცა (სადაც) გრძლად თქმულში გაიშლებოდა ყოველივე განცდილი. ამრიგად, პოეტის ცხოვრება სამი პერიოდისგან შედგება: ერთია, რომელიც გამოიხატება სიტყვით “ცდა” (გამოცდილების მნიშვნელობით) და მეორეა, ამავე „ცდა“ სიტყვით გამოხატული, როცა იმ პირველ ცდაში მოპოვებულის გააზრება-გარდაქმნა ხდება. ეს არის შემოქმედებითი აქტივობა. ამ ორ ცდას შორის პერიოდიც არის ცდა (მოცდა), მოლოდინი, რომ დადგება ცდის (მეორე მნიშვნელობით) უამი. ეს პერიოდი თითქოს უქმად ყოფნაა, თითქოს უამის გაცდენაა. მაგრამ შემოქმედება სწორედ მაშინ იწყება, როცა შეწყდება ან ამოიწურება ცხოვრებისეული ცდა (გამოცდილება) და ადგილს უთმობს მოცლას. მხოლოდ ცდისგან გათავისუფლების შემთხვევაშია შესაძლებელი შემოქმედება, როცა ადამიანი უკან მოხედავს ყოველივე გან-ცდ-ილს. მოცლილობის, ცხოვრებისეული ცდისგან დაცლილობის, პერიოდში ხდება წარსული ცდის აქტუალიზება. მხოლოდ ამ ნიადაგზე ამოიზრდება “იგავთ ხე”. ეს იმას ნიშნავს, რომ მის ნაწერში არაფერი იქნება ისეთი, რაც მის ცდაში არ იყო მოცემული.

შენიშვნა. მოცლა, მოცალეობა – ამ სიტყვების ძირი ამოსავალში ცალ/სი-ცალ-იერის იდეას შეიცავს. ფიზიკურ სამყაროში გასაგებია, რისგან შეიძლება იყოს რაიმე ცარიელი. მაგრამ როცა საქმე გვაქვს ადამიანის სულიერ-ფსიქიკურ მდგომარეობასთან, როგორ უნდა გავიგოთ სოცალიერე? სულხან-საბა ორბელიანის “სიტყვის კონა” ორივე მნიშვნელობას აცნობიერებს: “დაცლა – სავსეს წარმოცლა”, “მოცლა – საქმისგან მოცალეობა”. იდეა ერთია, ხოლო მო- და და- პრეფიქსები სპეციფიკას ანიჭებს ერთსა და იმავე ძირს (ცალ/ცლ). მო-ცლა, რომლის დროული განზომილება აშკარაა, კვლავ ცად ძირთან პოულობს საერთოს სწორედ დროუამული ნიშნით. “სიტყვის კონა” ამასაც აცნობიერებს: “მაცალე – მოცლა მომეც”, ან “მაცალე – მომიცადე”, “დაცალა – ადროვა”, “დამაცალა – მაცადა”, “ცლევინება – საქმე ადროს”.

რა ხდება იმ დროს, როცა ადამიანი მოცლილია ან, მაშინ, რაც იგივეა, როცა ის იცდის, როცა მოლოდინშია? მოცლილობა და ცდა (მოლოდინი) სხვადასხვა მდგომარეობაა, მაგრამ მათ საერთო ნიშანი აქვთ: მოცლილობისას და მოცდისას დრო

გადის ადამიანის გარეშე, მის გარეთ. დრო ადამიანს არ ეკუთვნის, დრო მოცდენილია. ადამიანმა გააცდინა დრო, დრომ მის გარეშე ჩაიარა, ადამიანმა დაკარგა კონტროლი დროზე, დრო გაუუუცხოვდა ადამიანს. ხოლო ცდისას, განსაცდელისას, გამოცდილებისას, განცდისას დრო ადამიანთან არის, მასთან “ერთად” გადის ისე, რომ ადამიანი ვერ ამჩნევს მას. დრო და ადამიანი ერთიანობაშია. ეს არის ის მდგომარეობა, რომელსაც ზრუნვას უწოდებს ეკსისტენციალური ფილოსოფია. პარადოქსია თითქოს: როცა დრო გაუცხოებულია მოლოდინში, მას ვხედავთ, განვიცდით, თუმცა ის ცარიელია. მაგრამ განსაცდელში, ცდაში, როცა დრო მოცულია ზრუნვით, მე მას ვერ ვამჩნევ, ვერ ვხედავ, ის სავსეა.

დამატება I

გავიმეოროთ მე-16 შაირის ბოლო ორი სტრიქონი:

შიგ ვიყავ, სადღაც გამაგდე, პალური ამამკარ ავი,
მით ცრემლი ჩემი ზღვად გახდა, თვალთაგან ნაწანწკარავი.

ადამის განდევნა სამოთხიდან გროტესკულია: წარმოვიდგინოთ გაპაღურებული ადამი. პალურის ამოკვრა “დავითიანში” კიდევ ორგზის შეგვხვდება: “თუ ამას ავად ვამბობდე, პალური ამამკარია”; “გავეპარე, დამიჭირეს, რად წახველო, დამპალურეს”. კურიოზულია ადამის გაპაღურება, როცა გაქცეული ტყვესაც ასე ექცევიან. თუმცა ადამის “ავი” პალური ამ კურიოზულობას სხვა თვალთ დაგვანახებს. ეს უკვე აღარ არის დამცირების, აგდებული, თუნდაც, ირონიული დამოკიდებულების პალური. ეპითეტი “ავი” იმ რისხვის გამომხატველია, რომელიც ადამმა სავსებით დაიმსახურა. თუმცა კარვის შაირში ადამი არაფერს ამბობს იმ მიზეზზე, რომელმაც მისი გაგდება გამოიწვია. მამამ მოათავსა კარავში და მამამვე გააგდო გარეთ, “სადღაც”. ეს განადგურებული იობის ამოძახილს ჰგავს: “უფალმა მომცა და უფალმა წაიღო” (იობ. 1: 21).

XIX საუკუნის პირველი მეოთხედის გამოცანების ხელნაწერ კრებულში [ათანელიშვილი 1975: 39] ერთი ასეთი ამოცანაა:

მამამან სახლი ამიგო კეკლუცი ბანის ბანითა,
გქელი და ცამდინ მაღალი სიგძე და მისის განითა,
შევაღ, გამოვალ სიცილით, სიმღერით ბანი ბანითა,
ის დამიქცია სატანამ, ვარ მას უკანით ნანითა.¹⁶

ამოცანას კრიპტოგრამულად (საიდუმლო ანბანით) მიწერილი აქვს პასუხი: სამოთხე. “დავითიანის” შაირის და ამ გამოცანის სტრუქტურისა და შინაარსის იგივეობა ეჭვს არ უნდა იწვევდეს. ისიც უეჭველია, გურამიშვილის “კარავიც” ამოცანაა და მის ავტორს შეეძლო მისი ამგვარი დასათაურება: “ამოცანად იგავი, ასახსნელად ადვილი”, როგორც ერთგან ასათაურებს ძველი და ახალი დღის იგავს (იხ. წიგნი ბ: ძზ). ამ ორ ტექსტს შორის განსხვავება ის არის, რომ გამოცანაში სამოთხე ხალხურად გაგებული უზრუნველობის – სიცილისა და სიმღერის ადგილია და ადამი პირდაპირ ასახელებს საბედისწერო მაცდუნებელს – სატანას, რაც გურამიშვილისთვისაც არ არის უცხო:

მტერმან ასე წამახდინა,
მამატყუა, მამადორა;

¹⁶ ამ გამოცანის იდენტური ტექსტი ჩაწერილია პეტრე უმიკაშვილის მიერ 1871 წელს კახეთში, არსებობს მისი ასევე იდენტური ქართლური ვარიანტი. ინფორმაციორმა ჩამწერს ტექსტი ასევე გამოცანად მიაწოდა [უმიკაშვილი 1937: №1965].

ღვთის მცნებასა გარდმახდინა,
დიდს პატივსა მამაშორა.
სახლი მკვიდრად აგებული
ღამიქცივა, მამიშალა (წიგნი დ: იდ, 5-6).

ცხადია, ეს “სახლი მკვიდრად აგებული” იგივე “განიარი და მაღალი” კარავია. გამოცანის ადამი გაგდებული კი არ არის, არამედ დაქცეული სახლის (გაუჩინარებული სამოთხის) წინაშე დგას სინანულით სავსე. სამოთხის გარეთ ყოფნის პერიოდი სინანულის პერიოდია, მაგრამ არ ჩანს სინანულის ნაყოფი (მათე 3:8). გურამიშვილის ადამის ცრემლი ზღვად არის ქცეული და ეს ზღვა ცრემლისა ადამისგან ნაბარტყ მთელ კაცობრიობას ეკუთვნის. ეს არის ცრემლის პერიოდი.

ღამატება II

თუ “დავითიანი”, ავტორისავე, განსახლვრებით, თავის მთლიანობაში ერთი იგავია, მეტაფორულად “იგავთა ხეა”, ეს შაირი ამ ხის ისეთი შტო და, თუნდაც ისეთი ნაყოფია, რომელშიც უნაკლოდ, მთელი სისავსით არის გამოხატული მისი იგავურობის განზოგადებული შინაარსი. ეს სტროფი თითქოს შემოჭრილია პროლოგში რომელიღაც, სხვა “გრძლად სათქმელი” სიმღერიდან, რაც დარჩა და ვერ თქვა პოეტმა მოცლის (მოცალეობის) ამაო მოლოდინში, ან ის არის უკიდურესად დაწნეხილი იგავი თუ დასკვნა კაცობრიობის რელიგიური ისტორიისა, სადაც ავტორისგან დალოცვილი მკითხველი მისი თითოეული სტრიქონის განშლილად ამოკითხვას შეძლებდა.

ზემოთ თქმული – “მის ნაწერში არაფერი იქნება ისეთი, რაც მის ცდაში არ იყო მოცემული” – “დავითიანის” ავტობიოგრაფიულობაზე ლაპარაკობს. ეს იმასაც ნიშნავს, რომ ქვეყნის ისტორიაც მისი ბიოგრაფიაა; ქვეყნის ისტორიამ განუმზადა მას ის განსაცდელი, რომელმაც მის ცხოვრებას იგავურობა (ალეგორიულობა) შესძინა.

“დავითიანში” არის ორი პლანი: ერთი – განსაცდელის ყოფითი აღწერა დაწეხილი ლამისყანის წყაროდან ვახტანგ მეფის კარამდე მოსკოვს, სწორედ ის მონაკვეთი, რომლის თქმა ეწადა მას გრძლად. აქ არის სავსებით რეალური კურიოზული სამი კიტრი და საზამთროს ნამუსრევი, “დაი ხლება ლაზარი” და “ფხოვლედი იანვარა”, და მეორე – ფიზიკური თავგადასავლის თანმხლები ეგზეგეტიკა. მაგალითისთვის, სტრიქონში

ღამედვა დიდი იმედი, ვთქვი, თურმე ღმერთი მფარავსა
თუ ჩემთვის კარგი არ სწადდეს, არ ღამიდგემდეს კარავსა

კარავი აშკარად ალეგორიულია, სიმბოლურიც კი, რადგან “გამოქობული”, რომელიც გაქცეულ ტყვეს ელვამ აპოვნინა, ფიზიკური თვალთ თუ შევხედავთ, გამოქვაბულიც კი არ იყო, არამედ კლდიდან “ლოდ-გაძრობილი” ვიწრო სათავსი, რომელიც პოეტის განმარტებით უფრო ხვრელია, ვიდრე გამოქვაბული. მაგრამ პოეტს ჰქონდა მეორე თვალი მომარჯვებული, რამაც მას დაანახა ამ “ლოდ-გაძრობილი” ხვრელის ნამდვილი სახე. ეს “ხვრელი”, რომელიც ერთ ადამიანს თუ დაიტევდა, ალეგორიულობის მაღალ ხარისხს აღწევს, იმის გათვალისწინებით, თუ რა სურდა ეთქვა პოეტს ამ სიტყვებით: “ავდექ, იელა, მივადექ კარს მთა-ხვრელს ლოდ-გაძრობილსა”. ეს ლოდი სხვა არაფერია, თუ არა მაცხოვრის პრეფიგურატივი, რომელიც დასაბამს დანიელის წიგნიდან (დან.

2: 34, 44) იღებს, მისი ეგზეგეზისი ასეთია: მთა ღვთისმშობელია (“მთად გამოსჩნდი საცნაურად, დანიელის სიტყვისამებრ” [იაღგარი 1980: 286]), მისგან გამოსროლილი ლოდი – ქრისტე. და, ამრიგად, “დავითიანის” ეს სახე, რომელსაც ფიზიკურ-რეალური წარმოშობა აქვს, თავის მთლიანობაში სოტერიოლოგიურ სახეთა მარაგს ეკუთვნის.

შენიშვნა. აქ უკუპროცესია: სიმბოლური პრეფიგურატივი, რომლის წყარო წინასწარმეტყველური ხილვაა (თუნდაც ის ნაბუქოდონოსორს ეკუთვნოდეს), დაკარგული ტყვის გამოცდილებაში ნივთიერ გამოხატულებას იძენს. მას გზაზე ხვდება რეალური გამოქვაბული: პრეფიგურატივი უბრუნდება თავის ნივთიერ სახეს და სოტერიოლოგიურ განზომილებასთან ერთად ფიზიკური ხსნის განზომილებას იძენს. გადარჩენილი ამგვარად მიმართავს ღმერთს: “ჩვენად ხსნად, შენად საქებრად მის მთით მის ლოდის მძრობელო”.

გამოქვაბულის გამოცდილება იმდენად მნიშვნელოვანია ავტორისთვის, რომ ამ თემას სამი თავი ეძღვნება. თავები ამგვარად არის დასათაურებული: “ოდეს დავით ავის დრისაგან შეწუხებული სვინდისის მხილებით ელვისაგან გამოქობილი კლდე იპოვა და იმას შაეფარა, იქიდამ გამოსულმან ილოცა”, “ვედრება ღვთის-მშობლისა დავითისაგან, ოდეს იმ ზეით თქმულს ლოდ-გამოკვეთილს კლდეს შააფარა ავის დრის მიზეზით”, “ოდეს ზეით ხსენებულის კლდიდამ წამოსულს დავით გურამისშივილს უცხონი შეხვდნენ და მათის შიშით მუხლი მოეჭრა”.

ტყვისთვის ეს ლოდ-გამოკვეთილი ხვრელი, რომელიც გამოტყორცნილი ლოდის ადგილას წარმოიქმნა, სწორედ კარავია, რომელიც ღმერთმა აღმოუჩინა (დაუდგა) მას გაჭირვების უამს. კარავი აქ ხსნის სიმბოლოა. ღვთისმშობლისადმი მიმართულ ვედრებაში ღვთისმშობლის სხვა პრეფიგურატივების გვერდით “აბრამის კარავიც” იხსენება:

სახით აბრამის კარავი, ღვთის ტყვით გულთა მყრდნობელო.

ლიტერატურა

ათანელიშვილი 1975: ლილი ათანელიშვილი, ქართული კრიპტოგრამებიანი გამოცანები, მრავალთავი, IV, თბ.: მეცნიერება, 1975.

ვახუშტი 1973: ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, ქართლის ცხოვრება IV, თბ.: საბჭოთა საქართველო, 1973.

იაღგარი: უძველესი იაღგარი, თბ.: მეცნიერება, 1980.

უმიკაშვილი 1937: პეტრე უმიკაშვილი, ხალხური სიტყვიერება, თბ.: ფედერაცია, 1937.

ღაღანიძე 2002: მერაბ ღაღანიძე, სინამდვილე და წარმოსახვა დავით გურამისშივილის „მხიარულ ზაფხულში“, თბ.: ლომისი, 2002.